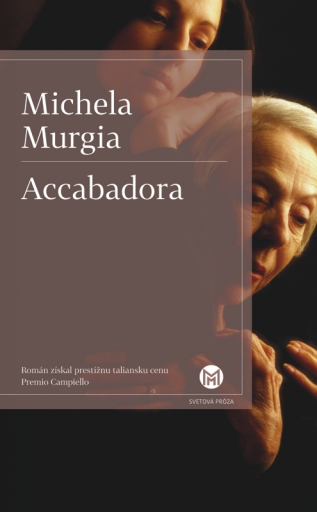

Michela
Murgia

Accabadora

Román získal prestižnú taliansku cenu
Premio Campiello

SVETOVÁ PRÓZA

SVETOVÁ PRÓZA

Michela
Murgia

Accabadora

Z taliančiny preložila
MIROSLAVA VALLOVÁ

slovarť

Copyright © 2009 Giulio Einaudi editore s. p. a., Torino
Pubblicato in accordo con l'Agenzia Lettraria Kalama
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2014
Translation © Miroslava Vallová 2014
Cover photograph © Getty Images

ISBN 978-80-556-1050-4

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami; ani elektronickými, ani mechanickými a ani vo forme fotokópií, nahrávok, ba ani prostredníctvom súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Mojej matke.
Obidve.

Prvá kapitola

Chovanci.

Takto vravia deťom, ktoré sa narodili dva razy, prvý raz z chudoby jednej ženy a druhý raz z neplodnosti druhej. Dieťaťom tohto druhého pôrodu bola Mária Listru, neskorý plod Bonarie Urrai.

Keď sa starena pristavila pod citrónovníkom a dala sa do reči s jej matkou, Annou Terezou Listru, mala Mária šesť rokov a stelesňovala nesprávny krok po troch krokoch správnych. Jej tri sestry boli už veľké slečny a ona si práve sama chystala v prachu na zemi koláčik z blata a starostlivo, dôkladne ako malá gazdinka doň miesila živé mravce. Bezmocne pohybovali červenkastými nožičkami v blatistej mase a pomaly umierali pod výzdobou: poľnými kvietkami a cukrom z piesku. V prudkom júlovom slnku jej koláčik utešene rástol pod rukami, pekný a vábivý, ako niekedy bývajú zlé veci. Keď dievčatko dvihlo pohľad od blata, uvidelo veďľa seba, priamo oproti svetlu tetku Bonariu, čiže Tziu Bonariu Urrai, ruky mala skrížené na chudom bruchu a spokojne sa usmievala, očividne potešená niečím, čo jej práve dala Anna Tereza Listru. Čo to presne bolo, pochopila Mária až oveľa neskôr.

Odišla s Tziou Bonariou ešte toho dňa, v jednej rúčke si niesla koláčik z blata, v druhej košík s čerstvými vajíčkami a s jedným petržlenom, biednym proviantom na cestu, na znak vďaky.

Mária sa usmievala a cítila, že by mala kdesi medzi nebom a zemou jestvovať príčina pre plač, no nepodarilo sa jej vy-

baviť si ju v mysli. Ba zahmlievali sa jej aj spomienky na maminu tvár a ona sa jej vzdalaovala, ako keby bola na ňu zabudla už dávno, v tom tajuplnom okamihu, keď sa dievčatká samy rozhodnú, čo je najlepšie primiesiť do blatového koláčika. Zato si dlhé roky pamätala na rozhorúčenú oblohu a na nohy Tzie Bonarie v sandáloch, jeden sa vystrkoval spod okraja sukne a druhý sa pod ňu ukrýval, v nemom tanci, ktorého rytmu sa nohy len s námahou pridržali.

Tzia Bonaria jej dala posteľ iba pre ňu samu a izbu plnú svätcov: všetci sa tvárili nazlostene. Tam Mária pochopila, že raj nie je to pravé miesto pre deti. Dve noci bez slova upierala napätý pohľad do tmy, na krvavé slzy alebo záblesky ligotavých aureol. Tretiu noc ju premohol strach z božského srdca Ježišovho s prstom otrčeným oproti nej, očividne hroziacim pod váhou troch ružencov prevesených cez iskriace prsia. Ďalej nevydržala a vykrikla.

Tzia Bonaria otvorila dvere ani nie po minúte a našla Máriu, ako stojí opretá chrbtom o stenu a tisne si na prsia drsný vlnený vankúš pozdvihnutý do úlohy šteniatka-ochrancu. Potom pozrela na krvácajúcu sošku a videlo sa jej, že stojí priblížko pri posteli. Vzala ju pod pazuchu, bez slova odniesla a na druhý deň zmizli zo sekretára aj sväteničky s obrázkom svätej Rity a sadrový baránok boží, rozkuštený ako túlavý pes a tváriaci sa ako ukrutný lev. Po čase sa začala Mária modliť *Zdravas*, ale iba potichu, aby ju Panna Mária nezačula a nevzala ju priveľmi za slovo tam, kde sa vraví v hodine smrti našej, amen.

Koľko rokov má Tzia Bonaria, to vtedy nebolo ľahké odhadnúť, no zdalo sa, akoby ich všetky mala už odnepamäti, ako keby sa bola v istej chvíli rozhodla zostarnúť a teraz trpezlivo čakala, kým ju oneskorený čas dostihne. Lenže Mária prišla prineskoro aj do brucha svojej mamy a od samého začiatku si zvykala, že je tým posledným, o čo sa starajú v rodine, kde majú starostí už i tak vyše hlavy. Zato v dome tej-

to ženy zažívala nezvyčajný pocit – že je dôležitá. Keď ráno nechávala za chrbtom domové dvere a so šlabikárom pod pazuchou zamierila ku škole, bola si istá, že keby sa otočila, uvidela by ju, ako za ňou hľadí, opretá o zárubňu dverí, ako keby ich podopierala v pántoch.

Mária to nevedela, no starena bola v jej živote prítomná najmä v nočný čas, v tie obyčajné noci bez hriechu, ktorému by bolo možné pripísať vinu za nespavosť. Tíško vstupovala do izby, usádzala sa k posteli, na ktorej Mária spala, a v tme na ňu upierala skúmový pohľad. V tie noci dievčinka, ktorá sa nazdávala, že je spomedzi myšlienok Bonarie Urrai tou najprvšou, tvrdo spala a ešte nepoznala ťarchu skutočnosti, že je myšlienkou jedinou.

Dôvod, pre ktorý dala Anna Tereza Listru najmladšiu dcéru starene, ľudia v Soreni poznali až pridobre. Nedala nič na rady príbuzenstva, zle sa vydala a nasledujúcich pätnásť rokov iba hromžila na toho svojho corgoňa, ktorý, ako sa ukázalo, bol schopný robiť dobre len jedinú vec. Susedkám sa Anna Tereza Listru rada ponosovala, že manželovi sa nepodarilo byť jej ako-tak užitočný ani po smrti, lebo veď keby mal toľko chochmesu a zgegol vo vojne, aspoň by po ňom dostávala penziu. Sissinia Listru totiž neodviedli, nedosahoval požadované miery, a skončil rovnako sprost, ako žil, rozpučilo ho, ako hroznovú bobuľu v lise, pod traktorom Borredu Arresiho, ktorý si ho občas najal ako nádenníka. Anna Tereza Listru zostala sama so štyrmi dcérami, z biedy sa prepadla do čiernej chudoby a naučila sa, ako vrela, uvariť polievku aj z tieňa kostolnej veže. Keď ju teraz Tzia Bonaria požiadala, aby jej dala Máriu za dcérku, zdalo sa jej priam neuveriteľné, že môže do polievky každý deň prihodiť aj zopár zemiačikov z urraiovských gruntov. Ak bolo cenou za tento pôžitok jej dievčatko, nepredstavovalo to nijaký problém: veď mala doma ešte ďalšie tri.

No prečo si Tzia Bonaria Urrai vzala v jej veku do domu dcéru inej ženy, to veru nechápal nikto. Keď starena s diev-

čatkom kráčali po ulici, zámlky sa za nimi naťahovali ako podvečerné tieň a z priedomí v širokom susedstve ich spre-
vádzal tlmený šepot. Trafikant Bainzu opakoval, ako keby
objavil Ameriku, že aj boháč potrebuje na staré kolená dve
ruky, čo mu budú utierať zadok. Zato najstaršia dcéra inšta-
latéra Lodineho Luciana nechápala, prečo by si mal niekto
zaobstarať univerzálného dediča len preto, aby si zabezpečil
niečo, v čom by mu mohla poslúžiť akákoľvek dobre plate-
ná slúžka. Ausonia Frau, ktorá o zadkoch vedela určite viac
ako zdravotná sestra, rada uzatvárala tieto debaty múdрым
výrokom, že ani tá líška nechce umrieť osamote, a na to už
nikto nič nepovedal.

Pravdaže, keby sa Bonaria Urrai nebola narodila do boha-
tej rodiny, skončila by ako všetky tie, čo zostali bez muža,
kdeže, nijaká chovanica by nepripadala do úvahy. Ako vdova
po manželovi, za ktorého sa nikdy nevydala, bola by za iných
okolností len biedna, opustená starena alebo mníška v za-
jatí vlastného domu či kláštora, s večne zavretými okenica-
mi a v čiernej odedzi až do posledného výdychu. O svadob-
ný šat ju pripravila vojna, aj keď sa v mestečku povrávalo,
že Raffaele Zincu pri Pijave neumrel: skôr to bolo tak, že ten
potmehúd si tam nejakú našiel a ušetril si cestu, aby to pri-
šiel vysvetliť. Možno práve z tohto dôvodu bola Bonaria Ur-
rai stará už od svojich mladých rokov a Márii ani tá najčer-
nejšia noc nikdy nepripadala taká čierna ako jej sukňa. No
vdov po žijúcich manželoch bolo v mestečku až-až, vedeli
to ženy, ktoré o tom trkotali, a vedela to aj Bonaria Urrai,
a preto každé ráno, keď si šla do pekárne po čerstvý chlieb,
kráčala s hlavou hrdo vztýčenou, nikdy sa s nikým neprista-
vila na kus reči a vracala sa domov strohá a upätá, dokonalá
ako rým spievanej oktávy.

Pri rozhodnutí vziať si chovanicu netrápila Bonariu sku-
točnosť, že vzbudí všeobecný údiv, to určite nie, skôr ju trá-
pilo, aká bude počiatočná reakcia dievčinky, ktorú si brala
pod strechu. Bolo nad slnko jasnejšie, že po šiestich rokoch

nocí strávených v jedinej izbičke spolu s tromi sestrami nepresahoval priestor, ktorý Mária pokladala za svoj, dĺžku vystretého ramena. Príchod do domu Bonarie Urrai rozvrátil túto vnútornú geografiu: medzi jeho stenami boli priestory patriace len jej samej také rozsiahle, že dievčatku trvalo niekoľko týždňov, kým pochopilo, že z dverí mnohých zavretých izieb sa odrazu nevynorí nikto, kto by jej povedal: „Toho sa nedotýkaj, to je moje“. Bonaria Urrai sa nikdy nedopustila tej chyby, že by ju bola vyzvala, aby sa cítila ako doma, ba nepriadala ani ďalšie podobné banality slúžiace nato, aby hosťovi pripomenuli, že doma rozhodne nie je. Iba trpezlivo počkala, kým si priestory, celé roky pusté, postupne prisvoja postavičku dievčatka, a keď boli po mesiaci dvere všetkých miestností pootvárané a také aj zostávali, mala pocit, že určite neurobila chybu, ak všetko ponechala na dom. Len čo sa Mária cítila posilnená o nový, dôverný vzťah s jeho stenami, začala sa čoraz živšie zaujímať o ženu, ktorá ju medzi ne priviedla.

– Vy ste koho dcéra, Tzia? – opýtala sa jedného dňa s ústami plnými polievky.

– Môj otec sa volal Taniei Urrai, bol to tamten pán...

Bonaria ukázala na starú stmavnutú fotografiu visiaku nad kozubom, na ktorej mal Daniele Urrai, strnulý vo zamatovom kabátci, hádam tridsať rokov a dievčatku sa mohol zdať čímkoľvek na tomto svete, len nie otcom stareny sediacej na druhom konci stola. Bonaria zachytila na ružovej tváričke úprimný údiv.

– Bol vtedy mladý, a ja som ešte nebola na svete, – vysvetlila.

– A mamu ste nemali? – nástojila Mária, ktorá na predstavu, že možno byť deťmi nejakého otca, očividne nebola zvyknutá.

– Pravdaže, mala som, volala sa Anna. Ale aj ona umrela pred mnohými rokmi.

– Ako môj otec, – dodala Mária. – Občas to robia.

Bonariu takéto spresnenie zaskočilo.

– Čože?

– Že to robia. Umierajú, skôr ako sa my narodíme. – Mária na ňu uprela zhovievavý pohľad. Potom dodala akosi nasilu: – Povedala mi to Rita, dcéra Angely Muntoniovej. Aj jej otec umrel skorej.

Počas tohto vysvetlenia sa malá lyžička trepotala vo vzduchu ako dirigentská palička pri ohnivej skladbe.

– Áno, niektorí to robia. Ale nie všetci, – povedala Bonaria, pozrela na dievčatko a mierne sa usmiala.

– Všetci nie, to je jasné, – pritakala Mária. – Aspoň jeden musí zostať. To ako pre deti. Práve preto bývajú rodičia vždy dvaja.

Bonaria prikývla a rovnako ponorila lyžičku do polievky, presvedčená, že týmto pohybom rozhovor na túto tému ukončila.

– Vy ste boli dvaja?

Bonaria konečne pochopila. Neprestala jesť a prehovorila nezáväzným, takmer ľahostajným tónom, akým sa vyjadrovala do tejto chvíle.

– Áno, boli sme dvaja. Aj môj ženích umrel.

– Aha. Teda umrel... – ozvala sa Mária ako ozvena po chvíli, nerozhodná, či má pociťovať úľavu, alebo zármutok.

– Tak, tak, – prikývla Bonaria a tak isto odrazu zvažnela. – Občas to robia.

Dievčatko, upokojené touto stručnou osobnou štatistikou, opäť začalo fúkať do taniera. Podchvíľou dvihlo pohľad od výparov nad lyžičkou, stretlo sa s pohľadom Tzie Bonarie a muselo sa usmiať.

Od tejto chvíle zakaždým, keď sa Bonaria ráno pobrala kúpiť čerstvý chlieb, Mária na ňu čakala usadená za kuchynským stolom, hompálala nohami a tíško počítala údery gumených opätokov o stoličku až po najvyššie číslo, ktoré poznala. Pred koncom tretej stovky sa Tzia Bonaria vracala, takže prv než Mária odišla do školy, zjedli spolu ešte teplý chlieb a zo pár fig.

– Len jedz, Mária, jedz, narastú ti ceculky! – vravela Tzia a tľapkala si rukou po vysušenej hrudi.

Mária sa smiala, kládla si do úst po dvoch figách a potom odbiehala do izby, s figovými semienkami ešte medzi zubami, a hneď to kontrolovala, lebo všetko, čo povedala Tzia Bonaria, bolo ako litera zákona Božieho na zemi. A predsa, za tých trinásť rokov, čo s ňou prežila, ani raz ju nenazvala mamou, lebo mamy, to je niečo celkom iné.

Druhá kapitola

Mária si istý čas myslela, že Tzia Bonaria sa živí ako krajčírka. Celé hodiny nevstávala od stroja a šila a šila a jedna z miestností v jej dome bola večne zaprataná ústrižkami a látkami. Prichádzali ženy dať si odmerať sukne a šatky, ale občas aj chlapi kvôli nohaviciam a košeliam na výročité sviatky. Chlapov Tzia Bonaria do izby s látkami nevpušťala, nechávala ich postávať v obývacej izbe a tam im aj brala miery. Kolenačky, s koženým metrom v rukách sa pohybovala rezko ako pavúcia samička a tkala okolo tých nehybných koristí tajuplnú pavučinu čísel vyjadrujúcich miery.

Ženy pri premeriavaní rady trkotali, rozprávali o svojich veciach cez veci tých druhých. Zato chlapi mlčali a chmúrili sa, ako keby stáli pred jej presnými, premeriavajúcimi očami nahí. Mária všetko pozorovala a kládla otázky.

– Chlap sa hanbí dať sa premeriavať, lebo vy ste žena, však, tetka?

Vtedy si ju Bonaria Urrai premerala uštipačným pohľadom, dosť nezvyčajným na zošúverenom plátne jej prísnej tváre.

– Ale kdeže, Mariedda! Chlapi sa nehanbia, chlapi sa boja! Dobré tí vedia, aký kabát môžu z mojich rúk čakať, a ten im naháňa strach. – A ticho sa zasmiala, pričom odušu šklbala látkou, aby ju dobre vystrela.

Strach-nestrach, klienti prichádzali aj zo širšieho okolia, dokonca z Illamari a z Luvé, najmä pred svadbou či pred hodami, alebo len si dať ušiť nový sviatočný oblek. V niektoré dni to v dome vyzeralo ako na trhu, po operadlách kresiel

viseli kusiská rozťahnutej látky, aby sa dali lepšie predstaviť záhyby na sukni či výšivky na blúzke. Mária ticho sedela a všetko pozorovala, vždy pripravená podať ihlu alebo kriedu na zaznačenie dĺžky záhybu.

Raz prišiel kvôli nohavičiam aj Boriccu Silai z banskej správy, aj so svojou slúžkou. Dievčinka mohla mať šestnásť rokov, volala sa Annagrazia, mala poďobanú tvár a oči ako dva slimáky bez škrupiny. Stála bez slova bokom, opretá o stenu, a v ruke držala veľké vreco s najmenej štyrmi metrami hladkého zamatu, aký si mohli dovoliť len naozaj veľkí boháči. Tzia Bonaria sa nedala vyvieť z miery, premeriavala Boriccu Silai so zvyčajnou dôslednosťou a pozorovala vydutý rázporok pod jeho remeňom skúseným okom človeka, ktorý z letného pohľadu pochopí všetko.

– Na ktorej strane ho nosíte? – opýtala sa nakoniec, ako to majú vo zvyku punktičkárski krajčíri, a ďalej mu uprene hľadela na rázporok. On sa obrátil na dievča opreté o stenu a kývol spýtavo hlavou.

– Na ľavej, – odvetila zaňho Annagrazia, s pohľadom upretým na starenu, a nič viac nedodala. Bonaria na okamih vydržala priamy pohľad slúžkiných očí, potom začala pomaly namotávať kožený meter na kolík z citrónovníkového dreva. Boriccu čakal na odpoveď, no keď Tzia Bonaria nakoniec prehovorila, zdalo sa, že sa už neobracia naňho.

– Ach jaj, tak sa mi vidí, že to do svätého Ignáca nestihnem. Skúste u Rózy Cadinu, tá zháňa robotu.

Boriccu Silai a Tzia Bonaria si chvíľu mlčky hľadeli do očí. Potom muž a jeho rázporková slúžka odišli bez slova pozdravu, napokon, slov sa už povedalo až priveľa. Len čo mu Tzia Bonaria zabuchla dvere za chrbtom, obrátila sa k Márii, ustarostene si vzdychla a vložila si meter späť do vreca obšúchanej zástery.

– Nech idú do psej matere, aj keď... sme prišli o robotu. Ale sú veci, Mária, ktorých presnú mieru je lepšie ani neveďieť. Pochopila si?

Mária nepochopila vôbec nič, no tak či onak prikývla, veď nie všetko, čo človek počuje, musí pochopiť hneď a zaraz. Napokon, v tom čase si ešte myslela, že Tzia Bonaria sa živí ako krajčírka.

To, že Tzia Bonaria v noci niekde odchádza, si Mária všimla, keď mala osem rokov a bolo to uprostred zimy v roku 1955, tesne po Troch kráľoch. Mala povolené byť hore a hrať sa až do zvonenia na *Ave Maria*, potom ju Tzia Bonaria odvieďla do izby a predčasne privolala noc, keď pozatvárala vonkajšie okennice, nasypala na mriežku kozuba za lopatku tlejúcej pahreby a položila na ňu zopár polienok.

– Spi, zajtra vstávaš skoro, ideš do školy.

Mária sa takmer nikdy nepoddala hneď a zaraz takejto náhražke noci, občas nezaspať celé hodiny a pozorovala tie, čo na strope maľovala dohárajúca pahreba.

A nespala ani v ten večer, keď zrazu začula búchanie na bránku a vzápätí pridusený a vzrušený hlas muža, ktorý hovoril priveľmi ticho, aby ho mohla spoznať. Znehybnela pod prikrývkou, v mihotaní červenkastých odbleskov, a zreteľne začula, ako sa bránka do dvorčeka otvára, a hneď nato dôverne známe kroky Tzie Bonarie, ktorá sa vrátila dovnútra a po niekoľkých minútach zasa náhlivo odchádzala. Mária zišla z postele, nič nedbala na studenú podlahu pod bosými nohami a neisto kráčala v prítmi k dverám, až kým nezakopla o nočník. A tak ešte prv ako Mária vyšla z izby, Tzia Bonaria vedela, že nespí.

– Dievča! – upozornil tlmeným hlasom muž stojaci v tmavej predsieni. Bol vysoký, mal široké plecia a Márii kohosi nejasne pripomínal, no spoznať ho nestihla, lebo k nej hneď priskočila Tzia, čierna a prísna v dlhom vlniaku, ktorý si brávala len na výročité sviatky. Pridržala si ho tesne okruštený okolo chudého tela a zahaľovala tak jeho tvary aj svoje zámary, nech už boli akékoľvek.

– Vráť sa do izby.

Mária jej do tváre nevidela, možno práve preto sa odvá-
žila odvrknúť.

– Kam idete, Tzia? Čo sa robí?

– Hneď sa vrátim. Ale ty hneď a zaraz choď do izby.

Nebola to výzva a bolo to vyslovené už druhý raz, navyše pred cudzím človekom. Mária bez slova ustúpila do odchý-
lených dverí. Kým ich nezavrela, starena stála nehybne pred
nimi a hostovi naznačila, aby sa tak isto ani nepohol. Za dve-
rami Mária zadržala dych, akoby chránila veľké tajomstvo,
až kým nezačula, ako obaja náhlivo vykročili, odišli a zane-
chali dom pohrúžený vo falošnom tichu. Zima akoby ju bola
celkom ohlúpila, a tak ďalej čakala po stojačky, v neodbyt-
nom zajatí svojho inštinktu prstom klopkala na drevo zárub-
ne a odmeriavala čas, no pred koncom tretej stovky sa Bona-
ria Urrai ešte vždy nevrátila. Nato sa dievčatko odovzdane
uložilo do postele, v tichu na míle vzdialenom od spánku, až
kým sa v príjemnom teple izby spánok nedostavil sám, keď
prekonal aj túto vzdialenosť. Keď sa starena vrátila, Mária
spala a nič si nevšimla. Bolo to tak lepšie.

Na druhý deň zobudili dievčatko dôverne známe zvuky
v dome. Otázky z noci sa rozplývali ako vôňa stúpajúca z ešte
teplej pahreby. Oblieklo sa a šlo pohľadať starenu. Našlo ju,
ako stojí na prahu a prudko trepe vo vzduchu malou plach-
tou, aby vytriasla prach a povystierala záhyby. Vyzerala ako
vták s jedným krídlom. Bonaria uvidela Máriu a prestala tre-
pať plachetkou. Potom prehovorila.

– To, čo si včera urobila, sa už nikdy nesmie zopakovať.

Príkaz vytryskol ako prudké plesnutie látky a v tej hrozbe
zamrela akákoľvek otázka. V tom okamihu Mária pochopi-
la, že by mohla prísť o veci vzácnejšie ako spánok. Po chvíli
sa starenina tvár zjasnila a ako skladala dobre povytriasanú
plachetku, vyzvala dievča:

– Teraz sa najedz, dnes toho máme veľa na robotu.

Tzia jej navliekla sviatočné šatočky a rovnako sa obliek-
la aj sama, lebo si vzala smútočnú sukňu, aj keď bol utorok

a nebolo treba nič svätiť. Postavila sa pred okno a s pohľadom upretým do skla si zapletala sivé vlasy, zatiaľ čo jej tie ne maľovali po tvári odblesky dávnych dní. V tých záhyboch na sukni i na ženskej tvári Mária prvý raz vytušila niekdajšiu peknotu a premkol ju zármutok pri pomyslení, že niet viac nikoho, kto by si ju pamätal.

– Kam ideme, Tzia?

Starena si zahalila hlavu najčiernejšou zo svojich šatiek, tou hodvábnou, so strapcami, čo sa večne splietali. Nato sa k nej obrátila a na vycivenej tvári sa jej rozhostil zvláštny výraz.

– Navštíviteľ Rachelu Littorrovú, umrel jej muž. Patrí sa nám to, sme susedia.

Kráčala rezko ako vždy a Mária po jej boku len s námahou držala krok, i keď jej biele šatočky neboli také ťažké ako starenina dlhá čierna sukňa. Dom mŕtveho nebol ďaleko a zo vzdialenosti niekoľkých stoviek metrov začuli monotónny nápev *attittu*. Zakaždým, keď zaznel tento hlučný, ukričaný nárek, Sorenčanom ako keby ktosi spieval o bolestiach každého príbytku, o súčasných aj o tých, čo sa už pominuli, lebo smútok v jednej rodine oživoval spomienky, nikdy nie celkom utišené, na všetky jednotlivé náreky z minulosti. Vtedy sa okienice v blízkom susedstve privierali, oslepenými očami domov nevnikli viac slnečné lúče a každý v prítomnom mŕtvom, akoby jeho prostredníctvom, oplakával svojich vlastných mŕtvych.

Čerstvý nebožtík ležal vystretý na posteli uprostred vstupnej haly, obutými nohami ku vchodovým dverám. Bol už pripravený pre zem a obliekli ho, akoby mal ísť na dajakú oslavu, mal na sebe tmavý oblek, v ktorom sa ženil, keď bol ešte chudý, zdravý a sám rozhodoval o svojom živote. Napriek tomu, že telo ležalo uvoľnené, gombíky na bruchu napínali látku a ovzdušie naplňali trhané vzdychy žien, zatiaľ čo chlapi nehybne stáli pri stene ako dajakí strážnici. V is-

tej chvíli *attitadora* spustila nárek podobný spevu, bolestný nápev, ktorý ako keby jej vychádzal až kdesi z kolien pritisnutých k zemi. Ženy odpovedali rytmickým kvílením, čím vzniklo čosi ako pochmúrny zbor, no Tzia Bonaria ani len náznakom nedala najavo, že by sa doň chcela zapojiť. Povedala Márii, aby čakala, a sama zamierila k vdove Rachele Littorrovej, ktorá sedela zhrbená na stoličke najbližšie pri nebožtíkovej hlave a bez slova sa kývala zo strany na stranu, zatiaľ čo ostatné ženy bedákali namiesto nej. Len čo zbadala Tziu Bonariu, zrazu akoby sa prebrala z otupenia, vstala a vystrela k nej ruky na privítanie.

– Sestra moja ľúbezná...! Nech sa vám pánboh za všetko odplatí...

Výkrik na okamih prehlušil prenajaté kvílenie plačky. Zvyšné slová zanikli v čiernej látke závoja Tzie Bonarie, do ktorého vdova zaborila tvár v poryve nenáležite prepiaťeho vytrženia, čo zaraz pritiahlo pohľady prítomných. Zdalo sa, že Rachel Littorrová sa trochu spamätala až vo chvíli, keď jej Tzia niečo pošepkala, pričom sa jej rukou dotkla tak láskyplne, ako to Mária u nej nikdy nevidela.

Medzitým plačka zmenila repertoár a dala sa odriekať improvizovaný, veršovaný chválospev na nebožtíka. Ako človek počúval jej rýmované jačanie, musel mať dojem, že sa ešte zaiste nenarodil človek lepší od Giacomu Littorru, ktorého všetci poznali ako zarytého skupáňa presvedčeného o tom, že je veľkou cnosťou byť krutý k všetkým okolo seba, ako bol osud krutý k nemu samému. Zatiaľ čo plačka usedavo nariekala a naoko si zubami trhala okraj rukáva, Mária si jednu po druhej premeriavala tváre okolostojacich a čítala v nich túto špinavú myšlienku, pričom ani priveľmi nedvíhala pohľad.

Vtedy ho uvidela, toho chlapa.

Nebožtíkov syn stál pri stene za matkinou stoličkou, držal v rukách klobúk a bol najvyšší spomedzi prítomných chlapov. Santino Littorra uprene hľadel na meravé otcovo telo,

ako hypnotizovaný tónmi predstieranej plačkinej bolesti. Mária spoznala široké plecia i rovnaký strnulý postoj, aký zaujal vždy, keď musel na niečo čakať, a v akom ho videla predchádzajúcej noci. Osem rokov bolo málo, aby pochopila všetko, no mohli byť postačujúce nato, aby vytušila, že je tu niečo, čo pochopiť treba. A keď sa o necelé dve hodiny vracala domov, kráčala pomaly, akoby ju niečo ťažilo, no bolo to možno posledný raz, čo sa jej pritrafilo, že celou cestou za Tziou Bonariou zaostávala.